democratic reforms. Identified the principles of NGOs conduct in conditions of socio-economic crisis. Considered the consolidation of civil society based on the growing influence of the social agenda. Determined social demand meaning for practical civil and political activities development. The purpose of the article is to establish a democratic and social determinants in the development of modern civil society in Ukraine and over the world. Reviled the specifics of determinants distribution of contemporary civil society. Established organizational principles of socially-oriented civil groups. Patterns of trade unions interest in broad cooperation with organizations similar in philosophical notions and ideological convictions characterized.

Civic public studied as an essential component of democratization, development of political participation, the criterion of change in transformation countries. Grounded, that in contemporary Ukraine civil society convincingly proved its capacity for large-scale political changes in a short time. Outside the systemic political science study remain problems public of orientation to issues of social justice and protection of the population. Societal interests and relationships are the foundation of social and political participation.

Asserted, that in transitional countries, one of the leading factors of distribution of social benefits is the state. On this basis, many civil society organizations and informal groups direct their appeal to state institutions. It urges the state to certain actions of standardization and regulation of social activity. Arguably, the social segment of civil society is under constant modification. On the one hand, its traditional form representatives of social interests, including trade unions, on the other hand, an important part of the public space are experts, representatives of the media, active citizens. That is why the focus of the importance growing of social segment of civil society is the applying the requirements of the corporate social responsibility of business, which almost did not happen during the years of Ukraine independence.

Keywords: *NGOs, social democracy, political parties, social movements, social agenda.*

УДК 316.77:327

М.І. Шевченко

ПРИНЦИП ДІАЛОГУ КУЛЬТУР ЯК ОСНОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню проблеми діалогу в системі міжкультурної комунікації за умов глобалізаційних трансформацій. Розмежовано зміст понять діалогу, як «істини, яка поділена навпіл» та дискусії як «знищення опонента». На основі доробку Е. Левінаса проаналізовано три типи діалогу – інтеграційний (позитивний), ідентифікаційний (негативний) і синтетичний (символічний). Розмежовано інтернаціоналізм ідеології Радянського Союзу та сучасний європейський діалог культур. Обґрунтовано, що потреба міжкультурної комунікації складає іманентну глибоку потребу будь-якої культури. Показано, що саме освіта є однією із найважливіших сфер, де відбувається діалог культур.

Ключові слова: *культура, міжкультурна комунікація, діалог, Інший, мультикультуралізм, освіта.*

Надзвичайно важливою основою сучасних міжнародних відносин є міжкультурна комунікація в основі якої лежить ідея діалогу, скерована проти монологічності класичної культури. У процесі діалогу культур неминуче постає питання про те, як

правильно зрозуміти Іншого як суб'єкта з власним досвідом, якщо існування та природа досвіду Іншого не підлягають верифікації.

Різноманітні питання дослідження діалогу знаходимо у працях М. Бахтіна, М. Бубера, В. Біблера, Г. Гадамера, М. Гайдеггера, Е. Гуссерля, Е. Левінаса, М. Мерло-Понті, Ф. Розенцвейга, О. Розеншток-Хюсі, Р. Рорті, Ж.-П. Сартра, Е. Фромма, К. Ясперса та багатьох інших.

Мета статті – розкриття принципу діалогу культур як основи міжкультурної комунікації у сучасних міжнародних відносинах.

Якщо звернутися до історії філософії, то ми бачимо, що феноменолог Е. Гуссерль так і не зміг поєднати критерій верифікованості з розумінням відчуттів та почуттів іншого. Для вивчення почуттів людини Р. Карнап використовував методологію біхевіоризму, що пов'язано з певними складнощами. М. Гайдеггер дійшов висновку, що кожне особистісне буття включає у себе вроджену здібність розуміти Іншого. Коли таке буття актуалізується, то, за Л. Вітгенштайном, ці види поведінки еквівалентно доповнюються словесними вираженнями.

Е. Левінас вважав, що ейдетична форма діалогу є ситуацією, що передує не лише суб'єкту, але й діалогу в його онтологічному сенсі. Проблему діалогу Е. Левінас розглядає у контексті стану визнання авторитету Іншого та появи почуття відповідальності за нього. Філософія діалогу призводить до більш радикальних змін. Її запровадження у сучасне мислення стає однією з причин відходу від фундаменталізму. Відповідно, якщо інтерпретувати філософію як соціальну критику, можна звертатися до неї як до обґрунтування міжкультурної комунікації на основі мультикультурного діалогу. Варто зазначити, що Е. Левінас виділяє три типи діалогу:

1) інтеграційний (позитивний) – діалог, у якому діалогіст повністю виключає точку зору іншого. У такому діалозі задоволення отримує тільки один;

2) ідентифікаційний (негативний) – діалог, у якому співрозмовники заперечують точку зору один одного. В такому діалозі задоволення не отримує ніхто;

3) синтетичний (символічний) – діалог, спрямований на пошук істини, що примирює обидві точки зору [0, с. 160].

Діалог здійснюється водночас у двох вимірах – в часі і просторі, проявляючи себе у міжкультурній комунікації, результатом якої є зіткнення різних образів, формування нових смислів та прагнень. Діалог культур – це зустріч з іншою культурою, іншим часом, а його результат – це більш адекватна оцінка теперішнього. Світові культури є різними моделями часу, що доповнюють одна одну. Історичний процес розширює простір діалогу до всього людства.

Проблема діалогу культур в контексті глобалізації відображає актуальні форми соціокультурної взаємодії, особливістю якої є посилення універсальних світових культурних зв'язків. Посилення тенденції інтеграції та взаємовпливу є ледь чи не найхарактернішою рисою сучасного розвитку світової спільноти. Діалог тут виступає засобом пошуку відповідності між різними семантичними структурами або ж відкриття неможливості такого узгодження. У процесі діалогу напруження конфронтації послаблюється та, в ідеалі, рухається до рівнозначності позицій суб'єктів взаємодії.

На сучасному етапі розвитку світової культури ситуація склалася амбівалентно. З одного боку, існує уявлення про множинність рівноправних культур, їх самоцінність та унікальність, а з іншого – виникає думка про начало, яке б на основі інтеграції забезпечувало культурну єдність, так необхідну для людства. У пошуках основи зв'язку між культурами, яка б принципово уможливлювала міжкультурну взаємодію, звертаємося до поглядів Л. Карсавіна, який у якості такої основи визначає «духовно-душевну діяльність людства», яка позбавлена «просторової розрізненості», іманентно містить у собі елементи загальної єдності та втрачає будь-які обмеження у «вищій сфері

духовності» [0, с. 97-98]. У поглядах Л. Карсавіна міститься саме та думка, яка визначає сучасне розуміння діалогічності культур. Він розглядає культуру та її складові як індивідуальні незалежні суб'єкти, що водночас готові осягнути сутність Іншого.

Концептуалізації поняття діалогу ми завдячуємо М. Бахтіну, який розглядав діалог як універсальний метод дослідження не лише особистості, але й культури, коли культурна основа перетворює діалог на потребу повсякденного буття людей. Якщо спробувати сформулювати основні положення його методології, то вони утворять наступні вимоги: відштовхуватися від цілісного розуміння культури та враховувати її специфіку, застосовувати комплексний підхід протягом вивчення сутності культури, враховувати аксіологічну складову різних культурних процесів та орієнтуватися на гуманістичні цінності при оцінці вчинку, прагнути пізнати внутрішній світ феномену культури за допомогою діалогу з ціннісно-значимим текстом [0, с. 7].

Важливі міркування щодо сутності діалогу культур знаходимо у відомого філософа В. Лекторського, який зазначає: «По-перше, культура як ціле не може практикувати діалог. «Діалог культур» – метафора. Тільки окремі люди, групи, спільноти, інститути можуть брати участь в діалозі. По-друге, діалог зазвичай ведеться не з приводу системи культурних цінностей. Останні конституюють культурні ідентичності і в зв'язку з цим – особисті ідентичності людей, що належать тій чи іншій культурі. Неможливий діалог з приводу релігійних догматів, які можуть бути пов'язані з виділеними культурними цінностями (якщо та чи інша релігія допускає можливість критичного обговорення власних догматів з боку іншої релігії, вона саморуйнується). Тому міжкультурний діалог можливий і плідний саме в контексті вирішення певних практичних проблем: у зв'язку з розумінням проблем, засобами їх вирішення з точки зору різних способів осмислення ситуації і дії в рамках різних культур» [0, с. 96]. Дійсно, культурні цінності надзвичайно складні для конституювання і тим паче для розуміння їх в контексті іншої культури. Адже постійно виникає загроза втратити власну ідентичність захопившись діалогом. Плідний діалог завжли конретний, практико орієнтований, не тертить догматичного підходу і єдиної точки зору на те чи інше питання.

Варто також розмежувати поняття діалогу та дискусії. Для цього звернемось до В. Малахова, який у передмові до книги Яна Клочовського «Філософія діалогу» зазначив: «Слово «діалог» походить від грецького dialogos, що означає «поділений» або «поширений», логос – смисл, що переходить межі індивідуальних свідомостей і стає спільним надбанням учасників його обговорення. Тож прошу звернути увагу: діалог як такий жодним чином не зводиться до дискусії. Вільна дискусія, безперечно, являє собою невід'ємний елемент повноцінного наукового і громадського життя; за своєю суттю вона є своєрідним інтелектуальним двобоєм: кожен з учасників дискусії прагне утвердити власну точку зору як єдино правильну й продемонструвати неспроможність точки зору свого опонента. Не випадково в основі терміну «дискусія» – латинське дієслово discutio, що означає «трощу», «розбиваю», «руйную» [0]. Тому саме діалог, а не дискусія, диспут чи інша форма комунікації є продуктивню освновою для побудови ефективної міжкультурної взаємодії.

Солідаризуємось із висновком, який робить О. Петроє: «Діалог є найвищою формою спілкування, а визначальними його ознаками є:

- наявність мети діалогу;
- спрямованість на знаходження істини;
- істина є однаковою цінністю для всіх учасників діалогу;
- суб'єкт-суб'єктний характер;
- рівноправність учасників;
- толерантність та відповідальність;

- обмін сутнісними поняттями його учасників;
- народження нового сенсу в позиціях учасників діалогу;
- прагнення конструктивного результату - досягнення взаєморозуміння та раціональної взаємодії у сфері комунікативної і практичної діяльності;
- вимірюваність результату діалогу» [0, с. 8].

Розглядаючи діалог як основу міжкультурної комунікації, можемо виділити два основних його види. Внутрішній діалог розгортається всередині самої культури, до складу якої входять дві та більше субкультур, що відчувають потребу у взаємовідносинах. М. Бахтін та В. Біблер довели, що діалог може здійснюватися не лише між різними соціальними суб'єктами, він триває також і всередині кожного соціального суб'єкта, в тому числі й у свідомості кожної людини, де наявні дві різні позиції свідомості. «Інша» свідомість виникає внаслідок засвоєння норма культури, частина який приймається та стає «її власними», фрагментом власного Я людини, а частина – відкидаються та закріплюються у свідомості як «чуже» [0, с. 282]. Зовнішній діалог здійснюється на межі з іншим культурним смислом. «Ми задаємо іншій культурі запитання, які вона сама собі не задавала, ми шукаємо у ній відповіді, й чужа культура відповідає нам, відкриваючи перед нами свої нові сторони, нові смислові глибини. Без своїх запитань неможливо творчо зрозуміти нічого інакшого та чужого. При такій діалогічній зустрічі культур вони не зливаються та не змішуються, кожна зберігає свою єдність та відкриту цілісність, але вони взаємозбагачуються» [0, с. 354].

Сучасні дослідники розглядають діалог як основу міжкультурної взаємодії з позиції соціосинергетичної методології. Завдяки такому підходу ми маємо змогу розглядати як міжособистісний, так і міжкультурний діалог з урахуванням варіативного особистісного начала та рівня глобалізації культури. Діалог має на меті подолання деструкції та ентропії, мінімалізацію можливостей соціальних катастроф. В такому ракурсі він виступає інваріантною сутністю соціокультурної взаємодії, тобто діалог реалізує якість структурного самоуподібнення на всіх рівнях соціокультурної реальності.

Як зазначає С. Терепищий, «боротьба інновації з традицією є однією з головних рушійних сил історії, при чому не лише в рамках соціоекономічного буття людства, але й в сфері його культурного розвитку. Зміна ідеалів, цінностей, смислів існування членів суспільства продиктований як зовнішньою так і внутрішньої необхідністю соціуму. З одного боку, поштовхом до новоутворень на фоні ортодоксальності минулого слугують кількісні показники – ріст населення, вікові зміни окремих держав, тривалість життя та смертність, а з іншого і внутрішні необхідності – ріст масштабів світової комунікації, мультикультуралізм, падіння релігійних та соціальних догм, виникнення та трансформація феномену моди та "потоковості" актуального тощо» [0, с. 319].

Саме тому діалог ніколи не може бути принципово завершено, він може відбуватися між культурами, державами, особистостями та навіть всередині однієї особи. Він має чітку структуру, яка відтворюється на всіх рівнях соціального буття: суб'єкти, предмет діалогу, простір діалогу та взаємозв'язки між ними. Сутність діалогу як принципу міжкультурної взаємодії залишається незмінною з часів становлення людської спільноти. При цьому, він містить у собі водночас потенціал впорядкованості та хаосу, що дозволяє соціальній системі, яка знаходиться у такій взаємодії, перебувати у стані стабільного поступового розвитку, а не статичного застою. Діалог характеризується принциповою децентричністю, відтак його суб'єкти завжди рівноправні, він актуалізує перехід потенційного буття в актуальне.

Цікавим для аналізу у контексті проблеми, яку ми розглядаємо, є поняття «культурний ландшафт». Зокрема український дослідник Г. Денисик виділив наступні загальні ознаки культурного ландшафту [0, с. 3]:

• культурний ландшафт не тотожний природному. Автор відкидає спроби віднесення натуральних ландшафтів до культурних ландшафтів, навіть якщо перші можуть краще, ніж другі виконувати необхідні для людини функції;

• культурний ландшафт не тотожний антропогенному. Автор вказує, що «культурний ландшафт» є складовою «антропогенного ландшафту», він вужчий за змістом, а тому ототожнювати їх не варто;

• культурні ландшафти не можуть формуватися стихійно. Вони не можуть, на його думку, розвиватися самостійно без «оптимізуючого» втручання людини, їх розвиток можна прогнозувати і програмувати свідомо.

• занедбані культурні ландшафти не є культурними. Їх доцільно визначити як «акультурні».

Зміни культурного ландшафту показують, як сучасна глобальна епоха, особливо у європейському просторі характеризується активним наступом «гостьових» культур на «культури-господарі». Як відзначає Н. Грант, «це природньо, що система освіти відображає норми суспільства приймача, в межах якого меншини повинні функціонувати, а тому потрібно переймати достатньо мовних елементів та звичаїв, щоб мати можливість отримати певний статус. Для них питання полягає у ступені необхідної адаптації та тій мірі, в якій їх власна культура може бути збережена. Для шкіл та інших закладів освіти питання полягає в тому, наскільки вони можуть або повинні брати до уваги культурні відмінності, скільки відмінностей вони можуть прийняти, і чи повинні вони прагнути асимілювати меншини або заохочувати їх зберігати і розвивати свою власну культуру, або щось посереднє» [0, с. 24]. Як бачимо саме освіта є однією із найважливіших сфер, де відбувається діалог культур.

Як пише відомий дослідник М. Керной: «Глобалізація штовхає держави-нації усе більше зосереджуватися на діючий в якості стимуляторів економічного зростання для своїх національних економік, аніж на якості захисників національної ідентичності або національного проекту. “Проект” нації-держави, як правило, стає зосередженим в основному на підвищення та збільшення сукупної матеріальної вигоди, виміряної на національному рівні, в той час як набагато менше уваги приділяється просуванню “рівного ставлення” серед різних етнічних груп, що проживають у межах національних кордонів або між регіонами. Усе частіше держава переступає право місцевих та регіональних влад і все менше й менше здатна до вирівнювання інтересів різних ідентичностей, представлених у державах» [0, с. 20].

Україна дістала у спадок від СРСР принцип інтернаціоналізму, але у сучасних умовах слід чітко розмежовувати інтернаціоналізм ідеології Радянського Союзу та сучасний європейський діалог культур. К. Грант, зазначає: «У Радянському Союзі етнічна освіта і популяризація народних культур були противагою так званій російській “буржуазній культурі”» [0, с. 70]. Ідеологічною настановою комуністів була єдність світового класу робітників для домінування над класом буржуазії. Натомість, діалог культур абстрагується від класових, та інших розмаїть, зосереджуючи увагу на формуванні комфортного середовища для всіх індивідів у межах самобутньої культури, яка водночас відкрита до світу.

Проте в Україні вже ще відчутне відлуння радянського «інтернаціоналізму» на основі однієї ознаки – класової чи етнічної. К. Грант відзначає: «влада Радянського Союзу, що поступово розпадався, намагалася ігнорувати культурне різноманіття, замінивши попередню спільність комуністичної ідеології з ідеєю культурної єдності всіх слов’ян (на противагу західній і мусульманській культурам), як наслідок, у війнах, які вони вели в Чечні та Афганістані, з’явився простір для появи культурних конфліктів» [10, с. 71].

Що ж потрібно, аби діалог культур перейшов із сфери теорій і концептів у реальне життя? Відповіль на це питання вимагає окремого дослідженення. Тут звернемось лише до думки В. Лекторського, який слушно зазначає: «Для того щоб міжкультурний діалог став можливий, необхідно дотримання певних умов. Перш за все це визнання всіма його учасниками певних загальних рамок, загального простору діалогу. В іншому випадку різні культури стають непорівнянними, а їх передники не здатні зрозуміти один одного, бо не в стані спертися на загальні передумови. Такі загальні рамки існують в межах окремих країн у вигляді їх конституцій і правових систем, а в масштабі світу – у вигляді Всесвітньої декларації прав людини і системи міжнародного права. Проблема в тому, що в системі міжнародного права є чимало прогалин, що заважають врегулювання ряду виникають сьогодні в світі проблем. Так, у Всесвітній декларації є протиріччя (наприклад, між правом індивіда й групи людей на свободу пересування і правом культур на власні захист і збереження). Інша умова можливості міжкультурного діалогу – переконаність в його плідності, тобто установка на необхідність розширення способів розуміння світу і людини, на важливість виходу за рамки власної культурної обмеженості і разом з тим визнання рівної участі партнерів у діалозі. Але і друга умова міжкультурного діалогу сьогодні в більшості випадків відсутня. Замість цього робляться спроби нав'язати ту чи іншу систему культурних цінностей усім іншим в поєднанні з лицемірними посиланнями на мультикультуралізм» [10, с. 97]. Дійсно, без установки на рівність і повагу один до одного про діалог говорити складно. Але у риториці російського автора присутня конотація неприйняття західних цінностей, серед яких якраз і присутній діалог. Це виглядає парадоксально, але закликаючи до діалог, терпимості і рівності партнерів, автор наперед звинувачує одну із сторін в «нав’язуванні» своєї системи цінностей, тим самим суперечить сам собі.

Відтак, основним принципом міжкультурної взаємодії та комунікації у добу глобалізації є діалог культур. Сучасна культура може вступати у діалог лише як цілісність, що характеризується єдністю смислів, їх довершеністю та визначеністю. Навіть якщо культура в періоди кризи знаходиться в пошуках нової парадигми, вона все одно здійснює цей пошук у власній неповторній манері. Як людина не може стати особистістю поза комунікації з Іншим, так і культура не може існувати поза вічним пошуком Іншого, порівняння та зіставлення з ним. Потреба міжкультурної комунікації, знаходження в них свого відображення та навпаки, пошуку їх відображення у собі, складають глибоку істотну потребу кожної культури.

Список використаної літератури

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – Москва : Искусство, 1986. – 445 с. ; Bakhtin M. Estetika slovesnogo tvorchestva / M. Bakhtin. – Moskva : Iskusstvo, 1986. – 445 s.

2. Карсавин Л. Философия истории / Л. Карсавин. – Москва : АСТ, 2007. – 512 с. ; Karsavin L. Filosofiya istorii / L. Karsavin. – Moskva : AST, 2007. – 512 s.

3. Культурний ландшафт: теорія і практика : зб. наук. пр.; за ред. Г. Денисика. – Вінниця : ТД Едельвейс і К, 2010. – 204 с. ; Kulturnyi landshaft: teoriia i praktyka : zb. nauk. pr.; za red. H. Denysyka. – Vinnytsia : TD Edelveis i K, 2010. – 204 s.

4. Эмманюэль Левинас : Путь к Другому : сборник статей и переводов, посвященный 100-летию со дня рождения Э. Левинаса / редкол. : Н. В. Голик и др. – Санкт-Петербург : изд-во Санкт-Петербургского университета, 2006. – 239 с. ; Emmanyuel Levinas : Put k Drugomu : sbornik statey i perevodov, posvyashchennyy 100-letiyu so dnya rozhdeniya E. Levinasa / redkol. : N. V. Golik i dr. – Sankt-Peterburg : izd-vo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 2006. – 239 s.

5. Лекторский В. А. Мультикультурализм и диалог культур [Электронный ресурс] / В. А. Лекторский // Диалог культур в условиях глобализации : XI Международные

Лихачёвские чтения, 12–13 мая 2011. - Т. 1 : Доклады. – Режим доступа : http://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/2011_Sbornik/Tom_1/000_Plenarnoe/026_Lektorskijva.pdf ; Lektorskiy V. A. Multikulturalizm i dialog kultur [Elektronnyy resurs] / V. A. Lektorskiy // Dialog kultur v usloviyakh globalizatsii : XI Mezhdunarodnye Likhachevskie chteniya, 12–13 maya 2011. - T. 1 : Doklady. – Rezhim dostupa : http://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/2011_Sbornik/Tom_1/000_Plenarnoe/026_Lektorskijva.pdf

6. Малахов В. Декілька слів про діалог та філософію діалогу / В. Малахов // Клочовський Я. Філософія діалогу / Я. Клочовський ; пер. з польск. К. Рассудіної. – Київ : Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2013.– 224 с. ; Malakhov V. Dekilka sliv pro dialoh ta filosofiiu dialohu / V. Malakhov // Klochovskyi Ya. Filosofiia dialohu / Ya. Klochovskyi ; per. z polsk. K. Rassudinoi. – Kyiv : Dukh i Litera, Instytut relihiinykh nauk sv. Tomy Akvinskoho, 2013.– 224 s.

7. Петроє О. М. Поняття “діалог” у термінологічній традиції зарубіжної та вітчизняної наукової думки / О. М. Петроє // Державне управління: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 1 – 10 ; Petroie O. M. Poniattia “dialoh” u terminolohichnii tradytsii zarubizhnoi ta vitchyznianoi naukovoi dumky / O. M. Petroie // Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka. – 2011. – № 2. – S. 1 – 10.

8. Терепищий С. О. Провідні вектори інтернаціональних змін в структурі сучасного університету: опозиція культури та виробництва / С. О. Терепищий // Гілея : науковий вісник. - 2015. – Вип. 91. – С. 319–323 ; Terepyshchyi S. O. Providni vektory internatsionalnykh zmin v strukturi suchasnoho universytetu: opozytsiia kultury ta vyrobnytstva / S. O. Terepyshchyi // Hileia : naukovyi visnyk. - 2015. – Vyp. 91. – S. 319–323

9. Carnoy M. Globalization and educational reform: what planners need to know / M. Carnoy. – Paris: UNESCO, 1999. – 99 p.

10. Grant C.A. Intercultural and Multicultural Education Enhancing Global Interconnectedness / ed. ву C.A. Grant, A. Portera. – New York : Routledge, 2011. – 351 p.

11. Grant N. Some Problems of Identity and Education: A Comparative Examination of Multicultural Education / N. Grant // Comparative Education. – Vol. 33. № 1 – P. 9–28.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2016 р.

M. Shevchenko

THE DIALOGUE OF CULTURES PRINCIPLE AS THE BASIS OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION

The article deals with the problem of dialogue within the system of intercultural communication in conditions of globalization transformations. It differentiates the dialogue notions as "truth, which is divided in half" and discussion as a "destruction of the opponent." Based on the works of E. Levinas three types of dialogue are analyzed – integration (positive), identification (negative) and synthetic (symbolic). The article delimits the meaning of the Soviet Union internationalism ideology and modern European cultural dialogue. The need for intercultural communication is proved to be a constituent part of any culture deep need. The education is shown to be one of the most important spheres in which the dialogue of cultures takes place.

The problem of a culture dialogue in the context of globalization reflects the current forms of socio-cultural interaction with a specific feature of universal world cultural relations strengthening.

The dialogue is carried out simultaneously in two dimensions - time and space, showing itself in intercultural communication, thus resulting in different images collision, forming new meanings and aspirations. Dialogue can never be essentially completed; it can occur between cultures, countries, individuals and even within the same person. It has a clear structure, played at all levels of social life: actors, the dialogue subject, the dialogue space and

relationships between them. The essence of the dialogue principles as intercultural relations has remained unchanged since the time of the human community formation. The dialogue of cultures is a meeting with another culture, another time, and its result is a more adequate assessment date of the modernity. Global culture is represented with different models of time that complement each other. The historical process expands the space of the dialogue for all mankind, because the dialogue itself includes both the potential of order and chaos, allowing the social system, that is in such interaction, to act in a state of stable progressive development, rather than a static stagnation.

The need for cross-cultural communication, finding ones reflection and vice versa, looking for the reflection in itself, constitute a deep essential every culture need: dialogue of cultures is abstracted from class cultures and other diversities, focusing attention on the formation of the comfortable environment for all individuals within the unique culture that at the same time is opened to the world.

Key words: *culture, intercultural communication, dialogue, The Other, multiculturalism, education.*